

VERTYBI PRASM MATERIALIZMO AKIVAIZDOJE

Vienas iš svarbesni šio suvažiavimo uždaviniai yra užmegsti ir išvystyti teologin, filosofin ir mokslin *pokalb* su materializmu. Kritiškas dialogas yra būtina sąlyga materializm geriau suvokti ir iškelti dalykus, kurie šioje doktrinoje yra susiaurinti, suprastinti, iškreipti arba visai neatpažinti. Iš tikrųjų, niekas taip nežaluoja žmogaus sąmonės kaip sitikinimas, kad neverta ir nenaudinga domtis priešiška pasauliui. Mūsų nuomone, idėjų konfrontacija pažadina kritinį nusiteikimą, žiebia gilesnio supratimo rėpestį ir suaktyvina per jį iš nesvarstančios dogmatinės sąmonės svarstymą, asmeninį sąmonę. Būtį atviram priešiškos pasauliui žiūros keliamoms problemoms yra gera priemonė ne tik tobuliau pažinti dabarties intelektualinį klimatą, bet kartu pagilinti savas pažinimas, kad būtų galima panaudoti jas efektyviai veiklai.

Kritiškas pokalbis yra visuomet skirtas *pasimokymui*. Žinoma, pažindami materializmą iš ankstesniau, suprantame, kad ši teorija, sudaiktindama visas tikrovės apraiškas, labai blankiai nušviečia žmogaus egzistenciją. Tačiau net klaidingoje doktrinoje gali būti paslėptos tiesos, kurios savo pačią prigimtį kelia atsakomybę jas pažinti. Kiekvienoje tiesoje yra austas reikalavimas, kad ji būtų ieškoma, pažinta ir pripažinta. Štai kodėl ir mokslingasis popiežius Pijus XII savo enciklikoje *Humani generis* nedviprasmiškai pastebi, kad «klaidingos doktrinos skatina protą dar su didesniu dėmesiu panagrinėti tų kurias filosofines ir teologines tiesas»¹. Šis popiežius aiškiai žvelgia, kad ir klaida turi neabejotinai svarbų vaidmenį tiesos atskleidimo darbe.

Teologijos, filosofijos ir paskirios mokslų pokalbis su materializmu yra labai prasmingas ir sudėtingas uždavinys. Yra daugelis priežasčių, dėl kurių šios pažinimo sritys privalo domtis materializmu ir jį studijuoti.

Teologui privalo domtis materializmu todėl, kad ši pasauliui žiūra yra klystkelis, paneigiantis viršgamtinę tikrovę ir dvasines

¹ Pasinaudota *Humani generis* pranc. žiškuoju vertimu, kuris pasirodė *Revue Thomiste*, 50 t. (1950), 5-31 psl.

apraškas šioje tikrovėje. Ta iau šis teologas r pestis siekia toliau ir giliau. Jam neužtenka žinoti, kad dabarties pasaulis yra dvasiniai sužalotas, kad materializmas griaua žmonijos egzistencijos pamatus. Katalik teologo dom jimasis materializmu reiškia taip pat dom jim si klystan iu artimu. Tod l jo atsakomyb yra pažinti ir kovoti prieš blog ir klaidas, kad gal t pad ti savo artimui. Kitaip sakant, jo dom jimasis materializmu yra atremtas meil , kurios prigimtyje slypi noras priart ti prie asmens su klaidinga pasaul ži ra.

Teologo abejingumas ir jo r pestis artimo siela yra nesuderinami dalykai. Tod l teologas, ir analogiškai kiekvienas tikintysis, turi atsakomyb pagilinti materializmo pažinim , nes, išsireiškiant paprastais Pijaus XII žodžiais, yra « negalima pasirinkti sergančiuoju jo gerai nepaž stant »².

Iš ia kaip tik ir išplaukia gyvos ir aktualios teologijos svarba, teologijos, kuri dom t si modernaus pasaulio aspiracijomis ir kalb t dabarties kalba.

Filosofas turi studijuoti materializm d l to, kad ši doktrina pretenduoja galutin tikrov s išaiškinim , reikalaudama sau filosofijos mokslo vardo ir teisi . Ši filosofin pretenzija turi b ti radikaliai patikrinta ir nušviesta, sugretinant materialist sprendimus su pa ia tikrove, nes filosofijos mokslas save realizuoja kontroversines išvadas perži r damas ir jas patikrindamas žvalgos aktu.

Medžiagos s voka yra vienas iš seniausi konceptualini rinki vakar m stymo tradicijoje. Tod l ir nenuostabu, kad kiekvienas žymesnis filosofas nuo Talio laik negal jo apsieiti be šios pagrindin s id jos. Labai dažnai pradinis sprendimas apie medžiagos prigimt ir jos ontologin vaidmen galutinai apspr sdavo visos filosofin s sistemos krypt ir charakter . Tas ypatingai ryšku gryname materializme, kur visa tikrov yra suvedama medžiagos kategorij . Šio sudaiktinimo neišvengia ir pats žmogus. Merleau-Ponty žodžiais išsireiškiant, «materialistui žmogus yra fizini , psichologini ir socialini tak padaras, kurios j išoriniai apsprendžia, padarydamos iš jo daikt kit daikt tarpe»³.

Kas yra ta medžiaga, kuriai materializmas skiria bes lygin svarb l Atrodo, niekas nagali paneigti fakto, kad visi m s tiesiogin s patirties objektai turi daiktiškumo prad , kur akivaizdžiai patvirtina poj tinis pažinimas. Bet ar tiesa, kad tikrov yra medžiagiškai vienalyt , kad b tis ir medžiaga yra sutampan-

² Ten pat.

³ M. Merleau-Ponty, *Sens et non-sens*, Paryžius, 1948, 142 psl.

ios s vokos ? Ar turime abejoti, kad žmogus nepatiria jokio daikto, kuris nuo medžiagos nepriklausyt . Štai, ir pats pažinimo aktas priklauso nuo pojiais patiriam medžiagini objekt , nuo fiziologinio vyksmo, nuo vaidini , kuriuose aptinkame medžiagos ženklus. sigilin šiuos dalykus galime suprasti, kod l filosofijos istorijoje materializmas vienoje ar kitoje formoje visuomet reišk si ir tebesireiškia.

Yra nesunku materializm pavadinti pseudo-filosofijos vardu. Taip pat lengva pasakyti, kad materializmas yra s mon s nesubrendimo ir atsilikimo padarinys, kad jo esmin klaida yra dalin s tiesos pastatymas pagrindin s tiesos viet , kad tai, kas tikrov je užima žemesn viet , materializme tampa *causa exemplaris* to, kas toje pat tikrov je užima aukštesn rang . Ta iau yra daug sunkiau išvystyti kritišk dialog , kuris, jei taip galiu išsireikšti, pats save pagr st ir metodiškai prie ši bendr j išvad priverst . Tod l materializmo kritika turi remtis grynai filosofine žvalga, o ne tik paprastu logini konstrukcij k rimu ir j derinimu.

Kod l mokslininkas privalo dom tis materializmu, yra klausimas, kur nelengva atsakyti. Mums atrodo, kad atsakymas š klausim suponuoja filosofijos ir mokslo santykio nušvietim , nes materializmas, kaip visiems yra aišku, n ra mokslas, bet filosofin teorija.

Vis pirma pasteb kime, kad kaip filosofija negali išspr sti mokslini problem , taip mokslas nepaj gia išrišti filosofin s prasm s klausim . Mokslai ir filosofija analizuoja tik savo problemas ir vadovaujasi savais metodais. Kitaip sakant, šios dvi pažinimo sritys yra formaliai skirtingos ir savarankiškos. Ta iau istoriškai kalbant, filosofija, skaitant materializmo teorij , yra padariusi nepaprast tak ir atlikusi svarb vaidmen mokslo raidoje. Negalime taip pat pamiršti, kad mokslas ir jo atskleistos tiesos tur jo lemian ios reikšm s kai kuriems filosofams. Ta iau šioje vietoje mums ner pi abipus filosofijos ir moksl istorin *de facto* taka. Mums kur kas svarbiau panagrin ti klausim , ar yra tarp ši sri i koks nors objektyvus ryšys. Žinoma, ia negal sime šio klausimo net schematiškai pasvarstyti. Tod l turime pasitenkinti tik keliais pavyzdžiais, kuri uždavinys bus nurodyti filosofijos ir mokslo santykio vairavim .

Apsvarst mokslo priklausomum nuo filosofijos fizikoje ar chemijoje, galime padaryti bendr išvad , kad šie mokslai jokios filosofijos ar pasaul ži ros nesuponuoja. Kokios beb t chemiko ar fiziko filosofin s paži ros, j poveikis moksliniame darbe negali atsispind ti, kadangi šios sritys jokio nusistatymo filosofini objekt atžvilgiu neimplikuoja.

Taiau kituose moksluose, kaip biologijoje, biochemijoje ar zoologijoje, mokslininko filosofinis pažiuros tam tikrą visumą gali padaryti. Žinoma, mes jame nekalbame apie filosofijos taką paskiruose tyrimuose ar hipotezių konstrukcijoje, bet apie principinį gyvą tybių vertinimą ir sprasumus evoliucijos teorijoje, kurie atspindi tam tikrus sitikinimus filosofinis problematikos atžvilgiu.

Nemaža filosofijos taka pasireiškia ir istoriko darbuose. Yra aišku, kad materialistas istorij rašys vienaip, o nematerialistas — kitaip, personalistas duos vienoki interpretacij , kolektyvistas — kitoki . Net ir Rankes istorijos interpretacija, pasiremianti principu *wie das denn eigentlich gewesen*, suponuoja, kad ir nesuformuluotas pažiuras filosofinis problem atžvilgiu.

Pagaliau, dar tampresnis filosofijos ir mokslo santyk randame moderniose disciplinose, kaip psichologijoje, psichiatrijoje ar sociologijoje. Psichologas su materialistine pasaul žiuravaru supras skirtum tarp paprastos inhibicijos ir etinio reikalavimo. Materialistinis orientacijos psichiatras tikrai nebus pasirengs pripažinti skirtum tarp kaltis kompleksio ir moralinio atgailos akto. Iš jame seka, kad filosofinis tikrovis pažinimas yra b tina s lyga vaisingiems tyrimams šiose srityse.

Pabaigai nor iau suminti dar vien fakt , kuris savo prasmingumu gal t sužadinti mokslininko susidom jimą materializmu.

Neretai pasitaiko, kad materializmas ateina prisidengs scientizmo skraiste ir prisiplak s prie griežt j ir gamtos moksl , atlieka j pervertinimo darb . Pagarba mokslo vertei yra geras dalykas, bet kai šis vertinimas virsta bes lyginiu, jis tuomet veda scientizm . Kitaip sakant, kai mokslo pervertintojas pradeda tvirtinti, kad vienintel tikrov yra tik tai, k nagrin ja gamtos mokslai, scientizmo ir materializmo teorijos susijungia, skelbdamos dalykus, kuri net pats mokslas negali patvirtinti. William Lujpeno žodžiais, «scientizmas yra materialistinis teorija, nes, išskyrus medžiaginius daiktus, kuriuos tyrin ja gamtos mokslai, scientizmo šalininkui daugiau niekas neegzistuoja »⁴.

Iš l teologijos, filosofijos ir paskir j moksl pokalbio su materializmu reikalingum , nor tume dabar sustoti prie vieno specialaus klausimo, kurio analiz mums leist šiame pokalbyje aktyviai dalyvauti. Tam reikalui renkam s vertybi ir j prasmis problem , kuri materializme yra netinkamai iškelta ir išspr sta.

---

⁴ W. A. Lujpen, *Existential Phenomenology*, Pittsburghas, 1960, 15-16 psl.

Tur dami autentišk patir i vertybi srityje ir matydami, kad vertyb ir medžiaga tikrov je nevisuomet sutampa, negalime sakyti medžiag esant vieninteliu tikrov s elementu. Tod l nor - tume su atsid jimu pasitikrinti, ar ši dien materializmo teorijoje tikrai n ra vietos nei s mon s aktams, kuriais vertybes paž stame, nei kokybin ms vertyb ms, kurioms negalime priskirti bet kok medžiagin prad .

Kai metame žvilgsn m s pasirinkt klausim , aiškiai suprantame, kad negal sime jo atsakyti nei bendromis aptartimis, surinktomis iš vairi šaltini , nei paprastu j sugretinimu. Vertybi prasm materializmo akivaizdoje yra klausimas, kur galime išrišti tik nuoseklios filosofin s analiz s pastangomis. Priimdami š reikalavim , mes taip pat suprantame, kad tokia analiz supo- nuoja tam tikr metodin tvark . Visai nesvajodami, kad m s pasirinkta tvarka yra vienintel , išsamiausia ir nuosekliausia, manome, kad vis pirma tur tume surasti savo dialogui išeities tašk . Atrodo, kad pakankamai tvirt tašk galime rasti vertybi ir medžiagos priešfilosofiniame pažinime ir akivaizdume. Š dalyk nušviesti bus m s pirmasis uždavinys.

Kadangi materializmas tikrov s ir jos vertybiškumo pagrindus randa medžiagoje, yra reikalinga nustatyti tiksli medžiagos samprat , pasiteiraujant, ar šios doktrinos r muose yra kas nors nemedžiagiško. Tod l antrasis svarstymas bus skirtas medžiagos s vokai suprasti.

Sprendžiant vertybi klausim , gali susidaryti vaizdas, kad vertybi mokslas yra nesujungtas su mokslu apie b t . Jau 1931 m. prof. Kuraitis savo *Ontologijoje* nusiskund , kad «mokslas apie vertybes (yra) nesurišamas su mokslu apie realyb »⁵. Tod l treioje skiltyje panagrin sime b ties ir vertybi klausim .

Patirtis aiškiai liudija, kad žmogaus vali pažadina ir motyvuoja neb tinai tie dalykai, kurie yra medžiaginiai, bet tie, kurie mums pasirodo svarb s. Valia yra neabejinga tik svarbiems dalykams. Svarbos s vokai nušviesti ir j sugretinti su medžiagos s voka bus ketvirtojo apsvartymo uždavinys.

Nurodydami pagr st skirtum tarp ontologini ir aksiologini vertybi , galime iškelti materializmo rimiausius tr kumus. Jei kartais ontologin se vertyb se medžiaga yra konstitutyvinis elementas, tai aksiologin se vertyb se medžiaga niekada tokio vaidmens neatlieka. Šiam klausimui panagrin ti skiriame penkt j viet .

⁵ P. Kuraitis, *Ontologija*, Kaunas, 1931, 187 psl.

1. *Prieš filosofinis vertybi ir medžiagos pažinimas.* —Patiekdami savo klausytojams vertybi klausim , visiškai neapsiriksimė pasak , kad pradin ir bendroji vertyb s prasm yra kiekvienam lengvai suvokiama. Kad vertyb yra prasmingas dalykas, kad ji daug reiškia ir pasako, tai yra beveik eilinis vis m s patyrimas ir išgyvenimas. Mat vertyb , kaip ir medžiaga, turi priešfilosofin akivaizdum , kuris iškyla kasdienin je patirtyje.

Kai kasdieniniame gyvenime kalbame apie ger ar vertybes, tai geru ar vertingu vadiname tok daikt , kuris mums patinka, kuris yra kokiam reikalui naudingas, kuris atlieka jam skirt uždavin . Tod l ir sakome : ia geras g rimas, ten geras laikrodis, mokslas yra geras dalykas, kult ra yra vertingas veiksnys. Šioje kasdienin je, pradin je vertybi pažinimo plotm je ir su materialistais lengvai susikalb sime, nes jie taip pat pripaž sta, kad yra ger g rim , kad laikrodžiai turi savo vert , kad mokslas ir kult ra yra svarb s dalykai.

Labai panašios s lygos supa ir medžiagos termin . Kasdienin je kalboje šis žodis reiškia k nus, objektus, dalykus, kuriuos patiriame tiesioginiu b du. Dažnai medžiagos terminu nurodome ir tas daikt ypatybes, kurias pojiais betarpiškai paž stame. Žinoma, kasdieninio s moningumo plotm je niekam n galv neateina, kad medžiagos terminas gal t išreikšti tiktai k niško daikto dal , tiktai t element , kuris eina daikto sud t .

Vertybi ir medžiagos spontaniškasis pažinimas yra j filosofinio pažinimo pradžia ir versm . Kada nat ralus ir spontaniškas vertybi ir medžiagos suvokimas atsitrenkia gilesnio ir pagrindinesnio pažinimo interes , kada šie dalykai savo svaiginan iu prasmingumu iššaukia kognityvin nerim , tuomet vertybi ir medžiagos klausimas su savo m slingumu atsiduria filosofinio tyrin jimo plotm je.

Pirmiausia paži r kime, kokia yra materialistin s filosofijos medžiagos ir vertybiškumo samprata.

2. *Materialistin medžiagos s voka.* — Pasiteiraudami apie medžiagos samprat materializme, mes visai n negalvojame teigti, kad materialistams medžiagoje slypi pagrindin filosofijos problema. Modernieji materialistai savo darb pradeda ne su medžiagiškumo ar vertybiškumo klausimu, bet su s mon s ir medžiagos santykio problema. F. V. Konstantinovo redaguojama *Filosofijos Enciklopedija* aiškiai pažymi, kad «s mon s ir medžiagos santykis yra pagrindinis filosofijos klausimas»⁶. Toje pat vietoje nurodoma,

⁶ F. V. Konstantinov (redaktorius), *Filosofskaja Enciklopedija*, Maskva, 1960, 483-b psl.

kad s mon s ir medžiagos santykis yra tas išeities taškas, nuo kurio priklauso vis filosofini klausim išsprendimas⁷. Šitaip iškelto klausimo šviesoje pasisi lo dvi pastabos. Pirma, vertybiškumo klausimo sprendimas yra manomas tik atsir mus s - mon s ir medžiagos santykio išsprendim . Kitaip sakant, vertybi klausimas, kaip ir visi kiti filosofinio turinio klausimai, priklauso nuo tos problemos išrišimo, kuri materialistai laiko pagrindine. Antra, ši modernaus materializmo iškelta problema yra tik skoliny s iš F. Engelso veikal o *Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie*, kur m stymo ir b ties santykis yra pavadintas didžiuoju filosofijos klausimu ⁸.

S mon s ir medžiagos santykio klausimas vienaprasmiškumu nepasizymi. T puikiai suprato ir dialektinio materializmo atstovai, j nušviesdami ir paaštrindami šalutiniais klausimais, paskolintais iš Engelso ir Lenino veikal . B tent, kas eina pirma : gamta (t.y. b tis, medžiaga) ar dvasia (t.y. protas, s mon , id ja) ? Ar medžiaga apsprendžia m stym , ar m stymas yra apsprendžiamas medžiagos? Jei kas manyt , kad s mon s ir medžiagos santykis yra viena problema, o dvasios ir gamtos santykis —kita, labai klyst , nes materialistui šios skirtingos problemos visiškai sutampa.

Nor dami geriau sigilinti materializmo medžiagos samprat , pastatykime ši dien marksistams du klausimus : kaip ir kokiomis savyb mis medžiaga yra aptariama ir koks ontologinis vaidmuo jai priskiriamas ; antra, ar yra dalyk , kuriuose gal tume rasti objektyv buvim ir nemedžiagiškum ?

Leninas, matydamas, kad medžiagos terminas neatlieka jokio aiškaus vaidmens empiriniuose moksluose, pasiryžo ši s vok aptarti epistemologiniu b du, t.y., kaip objektyvi tikrov , kuri paž stame savo poj iais ⁹. Jis taip pat užakcentavo, kad realus medžiagos egzistavimas už s mon s rib yra jos pagrindin savyb ¹⁰.

Daugelis moderni j materialist yra konservatyv s ir ne-link kritišk medžiagos sampratos persvarstym . Pavyzdžiui,

⁷ Ten pat. Labai panašiai ši problema formuluojama ir oficialiame marksistin s filosofijos vadov lyje, *Osnovi marksisckoi filosofii*, Maskva, 1959, kurio gera santrauka randama J. M. Boche ski knygoje, *Die dogmatischen Grundlagen der sowjetischen Philosophie*, Dordrecht (Olandija), 1959.

⁸ Pl g. F. Engel s, *Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie*, Stuttgart, 1888, 15 psl.

⁹ V. I. Lenin, *Materializm i empiriokriticizm*, žr: *So inenija*, Maskva, *1941, 254 psl.

¹⁰ Ten pat, 247 psl.

I. D. Panckava, savo veikale *Dialektinis materializmas*, kuris pasirodė prieš kelerius metus, taip aptaria medžiagos esmę: «Medžiaga yra filosofinė kategorija, kuri nurodo objektyvios tikrovės egzistavimą nepriklausomai nuo žmogaus; medžiaga yra tai, kas veikia mūsų jutimo organus ir pagamina pojūtinį pažinimą. Ši medžiagos aptartis nusako jos esminius bruožus: objektyvi egzistencija ir sugebėjimas būti paveikti jutimo organais»¹¹.

Šios aptarties akivaizdoje norime išskirti tris dalykus. Pirma, marksistinė medžiagos aptartis implikuoja filosofinį sensualizmą, nes pažinimas yra apribojamas tik jausline patirtimi. Šis materializmo ryšys su sensualizmu pripažino ir pats Leninas, priimdamas A. Francko sensualizmo aptartį, paskelbė *Dictionnaire des sciences philosophiques*, kur sakoma, kad sensualizmas yra materializmas, kadangi pagal materialistus medžiaga ir kūnai yra vieninteliai objektai, kuriuos pojūčiai gali pažinti¹². Žinoma, ši diena materialistams tai nereiškia gryno empiricizmo ar pozityvizmo. Sovietų *Filosofinė Enciklopedija* griežtai pasisako prieš pozityvizmą ir «rodymo principą», pripažindama, kad visi filosofinio turinio klausimai būtų beprasmiški, jei pozityvistinis rodymo principas galėtų filosofijoje. Todėl nusikreipdami nuo gryno pozityvizmo, jie skiria objektyvią vertę atotrūkui ir abstrakčioms teorijoms¹³. Betgi visi pažinti dalykai pasilieka medžiagiški, ar jie būtų suvokti per jausmą, ar atotrūkų keliu, ar pagaliau, logiškai išvesti.

Antra, jei objektyvi egzistencija aptaria pagrindinę medžiagos savybę, tai tokia pozicija ne tik kad nieko nepasako apie medžiagos esmę, bet ir neprieštarauja nei objektyviam idealizmui, nei jokiai realistinei filosofijai. Todėl ir nenuostabu, kad *Filosofinė Enciklopedijos* bendradarbiai pamažu pradeda suprasti, kad apsisprendimas už medžiagos objektyvią egzistenciją nepakankamai aiškiai charakterizuoja materialistinę poziciją¹⁴.

Trečia, aprašdami žinojimo pojamą pažinimo ribomis, materialistai niekuomet nesiims rodinti tikrovės dalykų buvimą, kurie jauslomis yra nepasiekiami. Tiesa, jauslinis pažinimas gali būti suintensyvintas, praplestitas ir padidintas. Pavyzdžiui, nors elektromagnetinis laukas jauslomis betarpiškai yra neprieinamas, jo medžiagiškumas gali būti suvoktas metodais, kurie praplečia jauslinio pažinimo akiratą ir pojamą patobulina. Müller-Markus labai

¹¹I. D. Panckava, *Dialektinis materializmas*, Maskva, 1958, 133 psl.

¹²V. I. Lenin, *Materializmas ir empiriokriticizmas*, žr. *So inenija*, Maskva, 1941, 118 psl.

¹³*Filosofinė enciklopedija*, 242-a psl.

¹⁴Ten pat, 210-a psl.

teisingai pastebi, kad materialistams pirmiausia r pi rodyti dalyko medžiagiškum , kadangi tas medžiagiškumas patvirtina dalyko buvim ¹⁵. Ta iau toks sitikinimas remiasi supozicija, kad medžiaga yra pirmesn ir pagrindinesn negu buvimas, kad medžiaga teikia egzistencij , o ne atvirkš iai. Ir ia seka, kad tik medžiaga yra vertybiškumo pagrindas. Tod l ir nesistebime, kad G. F. Aleksandrovas ir kiti marksistai domisi tik medžiagine vertybe, tik prek s verte, pavadindami j «socialine reliacija, kuri iškyla gamybos vyksme ir pasireiškia main vyksmo metu »¹⁶. Bet ir tokia vertyb s aptartis vargu yra juslinio pažinimo padarinys. Tod l pam ginkime dar kart sustoti prie s mon s ir medžiagos problemos, atkreipdami didesn d mes s mon s termin . Toks svarstymas tur t atsakyti m s antr j klausim , ar yra materializme dalyk , kuriuos negalime suvesti medžiagos kategorij .

Dabarties dialektinio materializmo atstovai, nor dami išsilaivinti iš grubaus materializmo ir pasiekti vakar filosofijos aukštumas, deda rimtas pastangas patobulinti savo paži ras s mon s ir jos akt prigimties klausimu. Šiuos m stytojus, kurie persvarsto s mon s esm , galime suskirstyti tris grupes.

Pirmai grupei priklauso visi tie materialistai, kurie gina s - mon s akt medžiagiškum , iškeldami taip vadinam epistemologin distinkcij , kurios šviesoje min ti aktai gyja idealin charakter . Kitaip sakant, s mon ir jos aktai priklauso idealinei sri iai, kadangi jie subjektyviu ir mentaliniu vaizdžiu išreiškia tai, kas egzistuoja už s mon s rib . Ta iau šios krypties atstovams s mon s ir medžiagos skirtumas yra ne absoliutus bet reliatyvus ¹⁷. Šiai grupei priklauso N. V. Medvedev, N. B. Mitin, A. G. Spirkin ir B. Bykovski.

Antr j grup sudaro tie filosofai, kurie teigia, kad s mon ir jos aktai yra nemedžiagiški nei epistemologiniu, nei ontologiniu poži riais (nei pažinimo, nei tikrov s atžvilgiais). F. I. Georgiev sitikinimu, s mon s aktai yra idealin s prigimties, neatsižvelgiant tai, ar juos nagrin sime santykyje su smegenimis, ar su medžia-

¹⁵ S. Müller-Mar kus, *Einstein und die Sowjetphilosophie*, Dordrecht (Olandija), 1960, 372 psl.

¹⁶ G. F. Aleksandr ov (redaktorius), *Dialekti eskij materializm*, Maskva, 1953, 390 psl.

¹⁷ Plg. A. G. Spir kin, « Soznanie », *Bolšaja Soveckaja Enciklopedija*, 39 t. 1956, 658-b psl. ; N. V. Medvedev, *K voprasu ob otrazatelnoj rabote mozva*, žr. *Voprosy filosofii*, 6, 1960 ; M. B. Mitin, *DialektiSeskij, istori eskij materializm*, Maskva, 1933 ; B. Bykovski, *O erk filosofii dialekti eskago materializma*, Maskva, 1930.

gine tikrove¹⁸. Panaši poži ri laikosi ir V. N. Kolbanovski, teigdamas, kad s mon ir jos aktai medžiagos s vok ne eina¹⁹.

Tre iosios grup s atstovai mano, kad s mon s medžiagiškumo ir nemedžiagiškumo dilema yra išvengiama. Šios srov s pradininkas, Ryt Berlyno universiteto prof. Gr. Klaus, savo veikale *Jesuiten, Gott, Materie* skelbia, kad s mon yra ne medžiaga, bet medžiagos ypatyb s ypatyb²⁰. Jo supratimu, medžiagos ypatyb s ypatyb n ra b tinai paties medžiaginio daikto ypatyb . Klausas teigia, kad šio dalyko, girdi, net Aristotelis tinkamai nesuprato. Panagrin kime, sako jis, sienin laikrod ir jo ypatybes. Tikrai niekas negali paneigti, kad laikrodžio švytuokl turi jud jimo ypatyb . Bet analizuodami jud jimo savyb , pasteb sime, kad tas jud jimas yra perijodiškas, vadinasi, tur s perijodiškumo ypatyb . Prof. Klausas mano, kad niekas neturi pagrindo sakyti, kad pati švytuokl yra perijodiška. Tai kaip tik ir parodo, kad daikto savyb s savyb n ra to paties daikto savyb . Nors ir pripaž stame, kad šie išvedžiojimai yra dom s ir naujoviški, ta iau nelabai norime tik ti, kad jie išveda Klauso svarstymus iš medžiagos ir nemedžiagos dilemos. Beje, jis ir pats pripaž sta, kad medžiaga vis tik yra galutinis s mon s pagrindas²¹.

Iš ties , materializmui, s mon s klausim sprendžiant, lieka tik dvi išeitys, b tent, s mon yra arba medžiagiška arba nemedžiagiška. Tie, kurie sako, kad s mon yra medžiagiška, negali išvengti grubaus materializmo, paneigian io b ties esmin vairyb . Tokioje teorijoje, ne tik vertybi pažinimas, bet ir pa ios vertyb s turi tur ti medžiagin prigimt . Atrodo, kad ir pats s mon s ir medžiagos klausimas vargiai turi gilesn prasm . Tie, kurie mano, kad s mon n ra medžiagiška, stovi prieš neišsprendžiam klausim : koku b du medžiaga gali tur ti nemedžiagini savybi ? Pagrindinis materialistin s metafizikos principas jiems neleidžia sutikti su Aristotelio žvalga, kad iš nemedžiagini daikto apraišk galima nustatyti ir paties daikto reliatyv nemedžiagiškum .

Pereikime dabar prie naujo klausimo ; apsvarstykime b ties ir vertybi santyk .

3. B ties ir vertybi santykis. —Soviet *Filosofijos Enciklopedija*, nagrin dama b ties s vok istorijos perspektyvoje, randa,

¹⁸ F. I. Georgiev, *V. I. Lenin o vzaimootnošenii psiki eskogo i fiziologičeskogo. Nau nye dokladi vysšej školi. Filosojskie nauki*, Maskva, I t., 1950, 22-23 psl.

¹⁹ V. N. Kolbanovski, «Pravil'no li utverždat, to soznanie materialno ? » žr. *Vopr osy fil osof ii*, 4, 1954, 236 psl.

²⁰ G. Klaus, *Jesuiten, Gott, Materie*, Berlynas, ²1958, 356-357 psl.

²¹ Ten pat.

kad šiam terminui galima priskirti apie dešimti skirtingi prasmė, kuri viena išreiškia ir materializmo pažiūrą. Kadangi materialistams būtis be medžiagos negali egzistuoti, ontologini primat jie pripažįsta tik medžiagai. Iš tiesų seka, kad būtis yra nelygstamas medžiagos buvimas (Suš estvovanie)²². Išskyrus ekoslovak filosof F. Cizek, visiems dabarties materialistams būtis s voka yra siauresnė negu medžiagos s voka. Medžiagiškumas jiems yra pirmesnis už buvimą, todėl būtis visuomet reiškia būtis medžiagišku. Kitaip sakant, medžiagiškumas yra ne tik buvimas s lygia, bet ir buvimas versmė. René Le Senne žodžiais, materialistai sutotalina medžiagą ir tuo pačiu nutotalina tikrovę. Iš tikrųjų, ne medžiagiškumas, o buvimas yra pagrindinis kiekvieno daikto žymė. Bet kaip tik dėl to egzistencijoje mes randame ne tik svarbiausią tikrovę s bruož, bet ir jos esminį vertybiškumą. (Medžiaga dalyvauja buvime, o ne atvirks jai).

Kad būtis yra gera ir vertinga, tai jau sena filosofinė tiesa. Žinoma, daugeliui atrodo nesmoninga kalbėti apie tai, kad kiekvienas daiktas yra geras savyje. Tačiau, norėdami tiksliai išreikšti klasiikinę filosofijos pažiūrą, turime sakyti, kad pagrindinis daikto vertybiškumas slypi j egzistencijoje. Vertybės prasmė nebus pilnai suprasta, jei jos pirmiausia ieškosime medžiagiškume, o ne buvime. Iš tiesų, gerio prasmė yra austa ne medžiagos, bet buvimas principu. Todėl ir teigiame, kad vertybės turi tapti pagrindiniu kaip ir būtis. Egzistencija yra principinis daikto buvimas ir jo vertybiškumas s lygia. Žinoma, su materialistais turime sutikti, kad visi medžiaginiai daiktai turi savo reikšmę ir vertę, tačiau šis vertybiškumas yra nei vienintelis, nei absoliutus.

4. *Svarbos s voka.* —Norėdami parodyti, kad medžiagos ir vertybių s vokos nesutampa, kad medžiaga nėra beslyginis gerio principas, pirmiausiai turime sigilinti svarbos prasmę. Prie šio klausimo norėčiau prieiti per konkretaus pavyzdžio analizę.

Prileiskime, kad, apsilankęs pas gerbiulį, patiriame tris staigmenas: jis mus pagiria, padovanoja foto aparatą, ir grąžina pamirštą skolą. Nežiūrėdami, kad mes, gal būt, šio pagyrimo nesame pilnai užsitarnavę ir s moningai nenorjome užsitarnauti, tačiau šiam draugo žodžiui negalime likti visiškai abejingi. Tas pagyrimas pasireiškia mumyse kaip reikšmingas, malonus, patenkinantis ir svarbus dalykas. Iš tiesų, jis yra mums daug malonesnis negu to paties asmens pastaba apie dalykus, kurie mums ypatingos reikšmės neturi. Tačiau gerai sigilinti šio akto

²² *Filosofskaja Enciklopedija*, 209-b psl.

esm , pasteb sime, kad pagyrimė slypi tik reliatyvi svarba. Pagyrimo svarba priklauso nuo jo santykio su malonumu. Kaip daugelis kit dalyk , taip ir pagyrimas yra svarbus tik tod l, kad jis gali iššaukti malonum . Atkirstas nuo malonumo, pagyrimas praranda savo svarb ir atsiduria indiferentiškumo plotm je. Šitaip suprastas reliatyvūs g ris visiškai neimplikuoja medžiagiškumo klausimo, kadangi jis yra svarbus tik tiek, kiek jis mums malonus ir patenkinantis. Kitaip sakant, tokia dalyko svarba išplaukia ne iš jo autonomiškos egzistencijos, bet iš santykio su malonumu.

Dabar sustokime prie patirtos antrosios staigmenos. Sak me, kad m s bi iulis padovanojo mums foto aparat , kuris yra tikrai naudingas ir reikalingas daiktas. Kasdienin je kalboje toki dalyk dažnai pavadiname vertinga dovana, svarbia priemone ir t.t. Ta iau iš tikr j ia mes turime reikal su nauding ja g rybe ar utilitariniu g riu. Naudingasis g ris reiškia ne k kit kaip daikto tinkamum tam tikram tikslui pasiekti. Žinoma, naudingumas turi dar ir kit prasm . Mat dažnai daiktas yra vadinamas nauding u d l to, kad jis pasitarnauja ne vienam, bet keliems tikslams. Šios r šies naudingumas išreiškia priemon s potencialum keli skirting uždavini atžvilgiu. Taip pat naudos terminu galime atžym ti visus žmogui b tinus dalykus. Pastog , r bai, maistas, sveikata yra naudingos g ryb s d l savo nepaprasto b tinumo žmogaus gyvenime. Iš ši trump pastab galime matyti, kad naudingumas yra tik priemon vairiems tikslams atsiekti. Man nereikia n sakyti, kad žmogus pirma renkasi tikslus, o priemon gya savo svarbum tik iš tikslo malon s.

Kai atsikreipiame tre i j staigmen , kurios turin sudaro m s draugo apsisprendimas gr žinti pamiršt skol , negalime nepasteb ti teisingumo vertyb s. Skolos gr žinimas mums krinta akis kaip realizuojantis kažk objektyvaus ir vertingo. Niekšiškumo pakurstyti, galime pagalvoti, kad asmuo, kuris gr žina pamiršt skol , elgiasi kvailai. Ta iau tinkamo nusiteikimo b se-noje, š teisingumo akt vertinsime kaip nepaprastai prasming , reikšming ir verting dalyk . Neatsižvelgiant tai, kad gr žinti pinigai yra mums naudinga g ryb , mes aiškiai suvokiame, kad teisingumo svarba nepriklauso nei nuo naudos, kuri laim jome, nei nuo m s susižav jimo. Teisingumas yra objektyviai svarbus dalykas, tur s vert savyje, ir ši vert visiškai nepriklauso nuo tu padarini , kuriuos ji mumyse iššaukia. Vertybei reikšm duodame ne mes patys, nes vertyb s pažinimas n ra jos suk rimas, o tik atskleidimas žvelgimo aktu. Reik t taip pat sid m ti, kad aktai,

kuriais vertybes paž stame, skiriasi nuo t , kuriais vertybes išgyvename arba joms atsakome ²³.

Vadinasi, randame tris svarbos r šis : reliatyvin svarba yra esmiškai surišta su malonumu, kuris atlieka apsprendžianio faktoriaus vaidmenį. Kaip tik dėl to, šios r šies svarb galime pavadinti malonumo g rybe. Antroji svarbos r šis išplaukia iš daikto naudingumo. Dalykas, turintis tinkamas priemones charakter , yra naudingasis g ris arba utilitarinis g ryb . Trečioji svarbos r šis aptaria daikto autonomišk vertybiškumą . Kitaip sakant, objektyviai svarbus dalykas turi vert savyje ir todėl nusipelno tikros vertyb s vardo.

5. *Ontologinis ir aksiologinis vertyb s*. —Schematiškai peržvelg svarbos s vok ir atpažin malonumo g rybes, utilitarines g rybes ir tikrąsias vertybes, turime truputį nuodugniau panagrinėti tikrąsias vertybi sferas . Šioje sferoje galime atidengti vieną skirtumą , kuris turintis lemianios reikšmės m s pokalbyje su materializmu. Paminkime tai nušviesti pačiu konkrečiu s b du.

Kuomet savo dmes atkreipiame gyv b tyb , mes tikriausiai turime sutikti, kad šis gyvis yra svarbus savyje, ir kad jo vert pralenkia bet kurio negyvo daikto vert . Tačiau ši vertyb , kuri kažkaip sutampa su gyvosios b tyb s substancine visuma, vargu galime prijungti prie t verting dalyk , kurie tokio substancinio charakterio ir medžiaginio elemento savyje neturi. Laisv , teisingumas, grožis, ištikimyb , draugiškumas yra nepaprastai svarb s dalykai, kurie žmogaus dalyvavim tikrovėje nušviečia ir prasmina. Bet kaip tik dėl to turime skirti dviej r ši vertybes : vienas vertybes pavadiname ontologinomis arba substancinomis vertybomis, kitas —aksiologinomis arba kokybinomis vertybomis. Prie ontologinių vertybi priskiriame visus medžiaginius daiktus, augalus, gyvulius ir žmog . Tuo tarpu prie aksiologinių vertybi priskiriame kokybiniai skirtingas vertybi šeimas : etines, intelektualines, estetines ir t.t.

Aksiologinis vertyb s skiriasi nuo ontologinių vertybi tiek savo esme, tiek savo kokybe. Pirmasis skirtumas tarp aksiologinių ir ontologinių vertybi yra tas, kad visos aksiologinės vertyb s turi savo priešyb , t.y. atitinkam nevertyb . Meil s vertyb turi

²³ ia nor tume pastebėti, kad lietuvi filosofijoje šis reikšmingas skirtumas tarp kognityvinių akt ir intencionalinių respons niekada nebuvo tinkamai pabr žtas ir paaiškintas. Šio skirtumo ypatingai pasigendame dr. A. Baltinio straipsnyje, *Literatūros nusikalstamumas, pastabos dėl A. Maceinos « Laišk rašytojams » apie poeto b tį ir k ryb* , žr. *Aidai*, 1951, 9 nr., 389-396 psl.

neapykantos nevertyb , tiesos vertyb —neties , nusižeminimo vertyb —išdidum ir t.t. Tuo tarpu ontologin vertyb savo priešyb s ar antitez s neturi. N ra prasminga kalb ti apie neigiam ontologin vertyb , nes mums suprantamas yra tik ontologin s vertyb s nebuvimas. Ontologinis arba substancinis nevertybiškumas, jei taip galime išsireikšti, neegzistuoja.

Antrasis skirtumas tarp ontologini ir aksiologini vertybi atsispindi j santykiyje su b timi. Aksiologin vertyb n ra tvirtai surišta su aktualia b tybe, kurioje ji pasireiškia. Tuo tarpu ontologin vertyb yra imanentinis, vidinis daikto tobulumas, neatskiriamaai sujungtas su pa iu daiktu. Š skirtum galime truputi paryškinti sugretin ontologin žmogaus valios vert su etine valios verte. Ontologin valios vert yra austa pa ioje valios galioje, esmin je jos perfekcijoje. Ši vert yra pastovi; ji yra nepadidinama ir nesumažinama. Ta iau kokybin ar etin valios vert gali menk ti ar augti. Etin valios vert kažkaip atsiskiria nuo valios substancinio tobulumo ir akivaizdžiai išsako savo kokyb . Doras žmogus ir nusikalt lis turi t pa i ontologin asmens ir valios vert , bet j moralin valios vert yra priešginyb s santykiyje

Tre iasis skirtumas tarp ontologini ir aksiologini vertybi išryšk ja j santykiyje su medžiaga. Visos baigtin s b tyb s, kurias patiriame tiesioginiu b du, savo strukt roje turi medžiagos element . Kadangi medžiaga eina daikto substancin s rang , tai ji taip pat eina ir daikto vertybiškum . Ontologin s vert s vidinis (imanentinis) charakteris mums neleidžia ši vert atskirti nuo pa ios b tyb s. M s s voka, kuri išreiškia paskir b t , išreiškia taip pat ir jos vertyb . Jei medžiaga eina šios b ties sud t ir ten atlieka tam tikr vaidmen , tai jos buvimas ir vaidmuo atitinkamai apsprendžia ir daikto vert . Ta iau visai kitaip yra aksiologini vertybi srityje. sigilin ši vertybi prigimt , nepasteb sime jose jokio medžiagiškumo ar daiktiškumo. Negalime prileisti, kad kokybini vertybi nemedžiagiškumas yra m s neapsiži r jimo padarinys. Priešingai, šios vertyb s yra per daug prasmingos, per daug akivaizdžios, per daug reikšmingos, per daug takingos, kad gal tume rimtai abejoti j vieninteliškumu ir veržtis materializmo akligatv . Kuomet žavim s asmens duosnu-

²⁴ Žmogus negali pakeisti ar patobulinti savo ontologin s, substancin s vert s, nes ši vert yra pastoviai suaugusi su žmogaus nat ralia b timi. Ta iau realizuodamas aksiologines vertybes, žmogus kopia nauj tikrov s rang . Tod l substancin s ir aksiologines vertyb s labai prasmingai pagrindžia skirtum tarp asmens ir asmenyb s. Iš ia seka, kad aksiologin vertyb yra asmenyb s s lyga ir ugdytoja.

mu, kuomet kalbame apie savo atsakomybę tiesai, kuomet bran-
giname laisvą, kuomet giriame grožį, kuomet stebimės išmintimi,
mes žinome, kad stovime ne prieš iliuzijas, bet prieš beslyginę
svarbos dalykus ir autentiškos rėšies realybę.

Mes aiškiai suprantame, kad taip suprastoms vertybėms mate-
rializme nėra vietos. Mes ypatingai apgailime, kad ši filosofija
yra bejėgė prieš redukcijos metodą, kuris teisingumą paveria
paprastu legalizmu, meilė — sublimuotu lytiniu geismu, draugystė
— socialiniu instinktu, o etinės vertybės suveda kompleksą s vokas.

Bet kaip tik dėl to, mes norėtume pabrėžti aksiologinius ver-
tybių vieninteliškumą ir autentiškumą. Atkirsdami daiktus nuo
jiems priklausomos vertės ir nepripažindami kokybinių verty-
bų nemedžiagiškumo, mes tikrovę nuprasmintume, neleisda-
mi jai būti tokiai, kokia ji iš tikrųjų yra. Niekas taip gerai nenu-
šviečia tikrovę, niekas taip iškalbiai neludija apie žmogaus dva-
sinių prigimtį ir B tiesą. Pagrindas kaip kokybinių vertybė. Todėl
ir nesuabejojame, kad kokybiniai vertybių klausimo išsprendimas
gali tvirtai ir racionaliai pagrįsti žmogaus pagrindinį apsisprendimą
gyvenimo ir visos tikrovės atžvilgiu.

BIBLIOGRAFIJA

Veikalai, kurie buvo cituoti straipsnio išnašose, ši bibliografija nėra
traukti.

- Alexander, S., *Beauty and other Forms of Value*, Londonas, 1933.
Bakelley, T. J., *Soviet Scholasticism*, Dordrecht (Olandija), 1961.
Brightman, E. S., *Persons and Values*, Bostonas, 1952.
Bukharin, N., *Historical Materialism*, New Yorkas, 1924.
Carew-Hunt, R. N., *Marxism - Past and Present*, New Yorkas, 1954.
Daval, Roger, *La valeur morale*, Paryžius, 1951.
de Vries, J., *Die Erkenntnistheorie des dialektischen Materialismus*, Mün-
chenas, 1958.
Dondeyne, A., *Dieu et le matérialisme contemporain, Essai sur Dieu, l'homme
et l'univers*, Paryžius, 1957.
Driesch, H., *Die Überwindung des Materialismus*, Zürichas, 1935.
Ducasse, C. J., *Nature, Mind and Death*, La Salle, Ill., 1951.
Eastman, M., *Marxism: Is it Science?* New Yorkas, 1940.
Eaton, H. O., *The Austrian Philosophy of Values*, Norman, 1930.
Evans, D. L., *The Status of Values in new Realism*, Columbus, 1923.
Feigl, H., *The « Mental » and the « Physical »*, Minneapolis, 1958.
Feischer, H., *On Categories in Soviet Philosophy - A Survey*, Dordrecht
(Olandija), 1961.
Friedman, B. B., *Foundations of the Measurement of Values*, New Yorkas, 1946.
Gurian, W., *Rise and Decline of Marxism*, New Yorkas, 1938.
Gutenwenger, E., *Wertphilosophie mit besonderer Berücksichtigung des
etischen Wertes*, Innsbruck, 1952.

- Habib Said, W., *The Uniqueness and Intelligibility of Value*, Ann Arbor, 1951.
- Hal de, J. S., *Mechanism, Life and Personality*, Londonas, 1921.
- Hal l, E. W., *What is Value?* Londonas, 1952.
- Häring, T. L., *Die Materialisierung des Geistes*, Berlynas, 1919.
- Hartmann, N., *Ethics*, trans. by S. Coit, Londonas, 1932.
- Hessen, J., *Wertlehre*, Münchenas, 1948.
- Het de, J. E., *Wert*, Erfurt, 1926.
- Hil l quit, M., *From Marx to Lenin*, New Yorkas, 1938.
- Jaspers, Karl, *The Perennial Scope of Philosophy*, New Yorkas, 1949.
- Jury, G. S., *Value and Ethical Objectivity*, Londonas, 1935.
- Kautsky, K., *Ethics and the Materialistic Conception of History*, Chicaga, 1918.
- Kecskemeti, P., *Meaning, Communication, and Value*, Chicaga, 1952.
- Kurtz, P. W., *The Problems of Value Theory*, New Yorkas, 1952.
- Laird, J., *The Idea of Value*, Cambridge, 1929.
- Lamont, W. D., *The Value Judgement*, Edinburgh, 1955.
- Lange, F. A., *History of Materialism*, New Yorkas, 1925.
- Lepley, R., *Verifiability of Value*, New Yorkas, 1944.
- Lewis, C. I., *Analysis of Knowledge and Valuation*, La Salle, 111., 1947.
- Lobkowicz, N., *Die tschechoslowakische Philosophie seit 1945*, Dordrecht (Olandija), 1961.
- Le Bon, G., *The Evolution of Matter*, New Yorkas, 1914.
- Le Senne, R., *Introduction à la philosophie*, Paryžius, 1938.
- Lukacs, G., *Geschichte und Klassenbewusstsein*, Berlynas, 1923.
- McCracken, D. J., *Thinking and Valuing*, Londonas, 1950.
- Merleau-Ponty, M., *Phénoménologie de la perception*, Paryžius, 1945.
- Messer, A., *Deutsche Wertphilosophie der Gegenwart*, Leipcigas, 1926.
- Mothersill, M. H., *The Value of a Human Being*, Indianapolis, 1955.
- Mukerjee, R., *The Social Structure of Values*, Londonas, 1949.
- Naville, P., *Matérialisme et dialectique*, Paryžius, 1946.
- Osborne, H., *Foundations of the Philosophy of Value*, Cambridge, 1933.
- Parker, D. H., *The Philosophy of Value*, Ann Arbor, 1957.
- Plekhanov, G., *In Defense of Materialism*, Londonas, 1947.
- Reid, J. R., *A Theory of Value*, New Yorkas, 1938.
- Rintelen, F. J., *Der Wertgedanke in der Europäischen Geistesentwicklung*, Halle, 1932.
- Rousseas, S. W., *An Inquiry into the Logical and Empirical Foundations of the Subjective Theory of Value*, Ann Arbor, 1954.
- Ruyer, R., *Philosophie de la valeur*, Paryžius, 1952.
- Scheler, M., *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, Bern, 1954.
- Sommerville, J., *Soviet Philosophy*, New Yorkas, 1946.
- Sreenivasa Iyengar, K. R., *Metaphysics of Value*, Mysore, 1942.
- Theimer, W., *Der Marxismus*, Bern, 1950.
- von Hildebrand, D., *Christian Ethics*, New Yorkas, 1953.
- Ward, L., *Values and Reality*, New Yorkas, 1935.
- Wetter, G. A., *Dialectical Materialism*, New Yorkas, 1958.
- Wisdom, J., *Problems of Mind and Matter*, New Yorkas, 1934.

Juozas L. Navickas

*Boston College
Chestnut Hill, Mass., J. A. V.*

MATERIALISM AND THE SIGNIFICANCE OF VALUES

by

Prof. Dr. Juozas L. Navickas

Summary

Introduction. The principal objective of this Convention is to establish an intellectual dialogue with materialism, to acquire a profound knowledge of materialistic doctrine, and to determine its inadequacies. The specific aspect of this problem singled out for detailed examination is the relation which obtains between materialistic theory and the demonstration of immaterial values. Since nothing in recent thought approaches the confidence with which the materialists announced their radical rejection of immaterial values, it is necessary to conduct a re-examination of this claim objectively and methodically.

1. *The pre-philosophical knowledge of values and matter.* The starting point of the present analysis is found in the pre-philosophical intelligibility of values and material beings, for the mind advances cognitively by a constant revitalization of naive experience. Common sense conscientiousness itself never aspires to universally valid understanding. On the other hand, philosophy cannot disclose anything which is not present in man's non-philosophical experience. The intellect begins to read the inner character of values and matter through an authentic insight that is nourished by direct experience.

2. *The materialistic notion of matter.* The central question of the materialistic philosophy is neither matter nor value, but the relation of consciousness to matter. Therefore this problem constitutes the starting point for the solution of all other philosophical questions, including being and value. One group of materialists (Bykovski, Medvedev, Mitin, Spirkin) hold that consciousness and conscious acts must be considered as material. To these thinkers the question as to the immateriality of values is hardly significant. The second group (Cizek, Georgiev, Kolbanovski), relying on the phenomenological analysis, defends the ideal character of consciousness. This view would be bound, logically, to lead to the acceptance of ideal, immaterial values, but the initial materialistic principle imposed upon the philosophical enterprise compels it to enter the blind alley of materialism. ³

3. *The relation between being and value.* In materialism the notion of matter is coextensive with the notion of reality. Everything

that exists is matter in one form or other, though matter itself cannot be defined as falling under any other class. However, it is preposterous to consider matter as a foundation of value. First of all, value should be sought in being, without implying that the concept of being and the concept of value are identical. Value is real, and its significance must be as fundamental as being, while value and matter do not coincide.

4. *The notion of worth.* Experience reveals that the notion of worth does not presuppose the notion of matter. There are three different forms of worth: relational, utilitarian, and unconditional. The relational worth possesses a character of goodness only insofar as it is satisfying for someone and not because it is material. Accordingly, the utilitarian worth does not refer to the materiality of the object but to its capacity to serve as means to an end. The unconditional worth is significant in itself, independently of any relation to the subject. The *raison d'être* of the unconditional value resides in the value itself, i. e., in its intrinsic excellence.

5. *Substantial and axiological values.* Among the conclusions that emerge from this paper, there is one on which the author intends to lay particular emphasis, namely, the distinction between substantial and axiological values. The substantial value is realized by the very existence of the respective being. Since the substantial value is immanent to the material being, it remains intrinsically or extrinsically dependent on matter. However, all axiological values present themselves as something transcending their hearer, for they possess a significance of their own. An axiological value transcends the substantial value of man and the material element which is immanent to his substantial structure.

*Boston College
Chestnut Hill, Mass.*